

mennyire kényes, sőt érinthetetlenül szent. Ezek a művek pedig rendre titkokat őriznek magukban. Titokként is éppen csak felvillannak, megrezdülnek, de mégsem nyílnak ki teljesen, akár a gyöngyagylók a tengerfenéken, amikor éppen csak megcsillantják drága kincsüket. Itt ott egy-egy szövegfoszlány, képi ornámen, jelképszerű ábra, de sehol az értelmezés olvasatát feltételező teljesség, leplezetlen kitárulkozás. Bátai számára is nyilvánvaló, hogy a poézis, illetve a művészet igazi közeg törvényszerűen éterikus, megfoghatatlan, bizonytalanságot keltő. Ennek értelmében mesterien kerül el a kelepccét, hogy begyűjtött leletei a kultúrtörténeti tudomány kürtőjében darálódjanak fel, és afféle bizonyítékokká degradálódjanak a múlt-kutatás boncasztalán.

Szeifert Judit, aki a fent aposztrofált lírai archaizmus képzőművészetének a lelkes kutatója, s a Bátaikismonográfiában konkrét példával igazolja művészetelméleti koncepciójának helytállóságát és elhivatottságát, a következőket hangsúlyozza: „Az alkotók nem egy mozgalom keretein belül, programszerűen sorolhatók ebbe a csoportba, hanem csupán rokon szellemiségű műveik által jönnek létre ezek a találkozások.”

A kétnyelvű album szakmai és nyomdatechnikai szempontból egyaránt méltán zárkózik fel a legnívó-

sabb kortárs hazai képzőművészeti kiadók produkciójához.

SZOMBATHY BÁLINT

(*Magyar Műhely Kiadó, Budapest, 2003, 58 oldal, 1500 Ft*)

Boldog születésnapot

Einstein haldoklik. Lelke egy arra járó egérbe költözik, majd évtizedekig egérből egérbe vándorol. Végül egy budapesti fodrászüzletben 1973-ban élete árán is botrányt okozva megindít egy szülést. Így jön világra Osváth András. Zajlik a hangsúlyozottan korabeli és profi műgonddal rekonstruált pesti élet, Kovács Kati énekel. Mese? Nem, sőt később kiderül, hogy ezt a nyitányt nyugodtan el is lehetne felejtetni. Mégis ott marad, más alakban, a bizonytalanság: művészfilm, ami esetleg lehetne? Vagy kommersz, aminek állítólag szánták? *A Boldog születésnapot* című filmmel egyik mérce szerint sem sikerül a kontaktus. Mert a kivetel van annyira és olyan módon professzionális (lásd Sas Tamás megérdemelt operatóri díját vagy a hetvenes évek kapcsán imént említett díszleteket, Estan Mónika és Merétey Tamás munkáját), amely egyedül tehet életképessé egy úgyneve-

zett közönségfilmet és alapötletét; csakhogymilyen ötlet is az alap? Az immár felnőtt főhősnek egy bizarr ötlete: bepótolni, ami valahogy kimaradt az életéből. Házat, házasságot, családot. Eddig nem érte el, de ma, épp harmincévesen kipróbálja. Ironikus? Így, leírva, igen. Hogy csakugyan, nem annyira az elmulasztott vagy meg sem kapott lehetőségek a legfőbb bajai ennek a ma harminc körüli nemzedéknek, mint inkább egy sokkal nagyobb, mármár egyenesen nemzeti gikszer: hogy milyen röhejes, fárasztóan eredeteskedő gondolatok teremnek mifelénk még egy ártalmatlannak látszó iskolai énektanár fejében is.

Ám átlagemberek, tudjuk, ugyanúgy nem léteznek, ahogy úgynevezett egyszerű emberek sem. A tulajdonságok sosem egyszerűek, kizárólag a személyi adatok. András barátunk ébredése, ahogy anyja a személyi adatait iskolásan kikérdezve igyekszik lelket verni belé (hős félálomban tétozva, néző a dramaturgiai csőd lidércnyomása alatt hitetlenkedve): talán a film legerősebb, így legmaradandóbb élménye. A későbbi kérdőíves felmérés, amelybe belecsöppen, már sokkal szelídebb. Talán mert ilyesmi a valóságban is van, bár egy főhős bemutatására használni komoly műben legfőljebb viccből szokás. Itt valósággal visszalök a hetvenes, sőt a hatvanas évtizedbe. Mert hol is élhet ez az András gyerek, hogy mindenütt a hagyomá-

nyos életmodellbe (feleség, gyerek, ház stb.) érzi beleverve az orrát? Vagy egy apróság: miképp maradhatott titokban előtte, hogy a mintaképeként tisztelt Michelangelo-féle Dávid, tetszik vagy sem, homoerotikus ikon? A szobron feszülő Superman-póló nem takar belőle még annyit sem, mint Mona Lisából a bajusz, és megjelenésével merőben mást sugall Andrásról, mint a kérdőív provokálta első születésnapiprogrampont: hogy nőt akar, mindjárt kettőt.

Eddig a filmben, ha nem is a realitás, de legalább az életszerűség tartománya. Folytatásában, ha mégoly fantasztikus lenne is, valami valószínűségi kellene akarnia – vagy ilyentől kéne félnie – a főhősnek. Ám amit András barátunk művel, annak nincs súlya. Megismertedik egy huszoneves vidéki lánnyal, Gyöngyivel (Ónodi Eszter), aki hét-nyolc hónaposra párnázott hassal sarcolja a hét-nyolc hónapja elcsábított rózsadombi családapákat. A lány titkát kitudva már a markában tartja. Gyöngyinek el kell játszania egy napra, hogy több éve a felesége. Ónodi Eszter szerepe sokkal jobb, látni is jobb őt. Hogy ez mennyire nem a színészi képességeken múlt, mutatja az Andrást játszó Kocsis Gergelynek egy szinte élvezhető jelenete: amikor maga András is játszik, sikeres és beérkezett férfit, a volt osztálytársnak. De igazi szerelmi történethez már tudnunk kéne

róla legalább annyit, amennyit Gyöngyiről a stiklije elárul. Miféle embernek lehetne természetes viselkedése ez a kórosan gyermeteg álság?

Kerülgethetnénk még, de nincs több helyünk rá: ellenérzésünk gyökere erkölcsi. Pusztá gyarlóság nem tesz vonzóvá, még taszítóvá sem egy idegen nőre ráakaszkodó piti zsarolót – persze megint csak az értelmetlen célban megnyilvánuló alapgikszer miatt. A cselekmény ilyen kanyarjait pedig egy közönségfilmben az egyszerű erkölcsi arányérzéknek kéne lefékeznie. Valamit csakis valamiért! A főhős nyugodtan lehetne egy nagy nulla, de maga a sztori soha. Pótcselekvés nem vált meg a tespedés és az önsorsunkra való vakság bűnétől. Fazekas Csaba, az író és rendező 99 percben azt bizonyítja be főhőséről és a hozzá hasonlókról – amit szándékosan egyébként nem sikerülhetne ilyen jól bebizonyítani –, hogy sorsuk érdektelen. Jönnek a nagy büdös semmiből, és ugyanoda térnek vissza. Összegzésül magáról a filmről is aligha mondhatunk mást.

KISS PÉTER

(Rendező, forgatókönyvíró: Fazekas Csaba; operatőr: Sas Tamás; vágó: Barsi Béla; főszereplők: Kocsis Gergely, Ónodi Eszter)

Solaris

Tarkovszkij 1972-ben készítette el a *Solaris* című filmet, Stanislaw Lem regénye alapján. A könyv írójának nem tetszett különösebben az adaptáció. Talán ezért egyezett bele, hogy harminc évvel később Soderbergh újrafilmesítse művét. Vagy inkább arra gondolt, hogy még mindig jobb, ha életében forgatják újra, így egy olyan szerződést köthet, melyben esetleg köze is lehet a saját alkotásához, és a hollywoodi receptre átírt forgatókönyvből talán anyagilag is sikeres film készülhet. Könnyű magyar filmrajongóként elképedve feltenni a kérdést: „A *Solaris*t újrafilmesíteni, minek?” Konzervatív, hasznavehetetlen nézőpont, és teljességgel elfogult is, hisz mint kiderült, nekem tetszik az eredeti változat a zöld vízinövények hullámsától kezdve Chris Kelvinék házának solarisi szigetté válásáig. Tetszik, ahogy sci-fi-ből nem sci-fi lesz, hanem etikai tantörténet, közben mégis kiterjesztődik a szolarisztika, de megoldatlanok maradnak a tudományos kérdések. Megjegyzem, Tarkovszkij sem volt megalégedve a filmjével, mert nem tudta elérni Lemnél, hogy a film minden sci-fi elemet nélkülözzön. De mit lehetett tenni, elvégre az alapötlet tőle származott, és a tudományos-fantasztikus irodalom mai állása szerint is ő a műfaj legnagyobbjainak egyike.